

JĘZYK POLSKI
WYMAGANIA EDUKACYJNE NIEZBĘDNE DO UZYSKANIA
POSZCZEGÓLNYCH OCEN SZKOLNYCH
cały cykl kształcenia

Wymagania zostały podzielone na trzy zakresy, odpowiadające celom kształcenia ujętym w Podstawie programowej:

- Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nim informacji (w tym: czytanie i słuchanie, samokształcenie i docieranie do informacji, świadomość językowa).
- Analiza i interpretacja tekstów kultury (w tym: wstępne rozpoznanie i analiza; interpretacja i wartościowanie).
- Tworzenie własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Ze względu na zapisy nowego *Informatora maturalnego*, obowiązującego od roku 2015, uczeń na ocenę dopuszczającą powinien poprawnie analizować i interpretować **omówione na lekcji** inne (oprócz utworów literackich) teksty kultury. Zapisy podstawy programowej z języka polskiego w zakresie wskazania materiału lekturowego przewidują w wielu przypadkach możliwość wyboru określonego, konkretnego tekstu (np. jednej z powieści Żeromskiego). Nauczyciele języka polskiego w poszczególnych klasach mogą omawiać na lekcji – zgodnie z ww. zapisem – różne teksty. Ucznia obowiązują wówczas tylko te wybrane przez konkretnego polonistę.

Uczeń powinien:

- 1) odbierać wypowiedzi i wykorzystywać zawarte w nich informacje na podstawie wiedzy zdobytej w toku kształcenia i samokształcenia, a zwłaszcza:

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
<ul style="list-style-type: none"> - odróżniać tekst literatury pięknej od innych rodzajów piśmiennictwa - odróżniać komunikat mówiony od pisanego - rozróżniać werbalne i niewerbalne środki komunikowania się - rozróżnić teksty kultury niskiej i kultury wysokiej - rozpoznać wśród tekstów prasowych wiadomości i komentarz - znać pojęcie stylu i wymienić rodzaje stylów - wyodrębnić w tekście związki frazeologiczne - wartościować wypowiedzi językowe - odróżniać prawdę od fałszu, agresji językowej i wulgarność - odróżniać słownictwo oficjalne od swobodnego - czytać ze zrozumieniem teksty publicystyczne, artykuły 	<p><i>spełnia wymagania określone na ocenę dopuszczający, a ponadto:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - rozpoznać typ nadawcy i adresata - odczytać zawarte w tekstach informacje zarówno jawne, jak i ukryte - wskazać cechy języka poszczególnych społecznych środków przekazu - wymienić i opisać elementy modelu komunikacji językowej - dostrzegać etyczne aspekty komunikatu - dostrzegać perswazyjność wypowiedzi - rozpoznać wśród tekstów prasowych wiadomości i komentarz - odróżniać słownictwo neutralne od emocjonalnego i 	<p><i>spełnia wymagania określone na ocenę dostateczny, a ponadto:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - odbierać dzieła kultury według metodologii wskazanej przez nauczyciela - podać przykłady różnych tekstów kultury niskiej i kultury wysokiej - samodzielnie wybierać do lektury teksty, stosując różne kryteria wyboru, potrafiąc je uzasadnić - wskazać funkcje związków frazeologicznych - określić intencje nadawcy (ilokucja) - znać mechanizmy powstawania błędów w stosowaniu związków frazeologicznych - wskazać charakterystyczne cechy stylu danego tekstu, 	<p><i>spełnia wymagania określone na ocenę dobry, a ponadto:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - czytać utwory stanowiące konteksty dla tekstów kultury poznawanych w szkole - samodzielnie wybrać metodologię badania dzieła - analizować mechanizmy dwóch obiegów kultury - analizować językowy obraz świata w tekście literackim - porównywać różne formy przekazu utworu literackiego (np. analizować adaptację filmową) - rozróżniać i omawiać na wybranych przykładach funkcje języka – poznawczą (kategoryzowanie świata), komunikacyjną (tworzenie wypowiedzi i 	<p><i>spełnia wymagania określone na ocenę bardzo dobry, a ponadto:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie wybierać do lektury teksty, stosując różne kryteria wyboru, potrafiąc je uzasadnić - analizować przekaz utworu literackiego, posługując się językiem swoistym dla danej formy (np. ikonycznym, akustycznym, filmowym, audiowizualnym) - dostrzegać w tekście performatywną funkcję wypowiedzi, znać rodzaje tekstów pełniących tę funkcję - wskazać powiązania intertekstualne w zakresie tekstów literackich poznanych w procesie samokształcenia - opisać drogi zapożyczeń z różnych języków indoeuropejskich

<p>popularnonaukowe i odpowiadać na pytania z nimi związane</p> <ul style="list-style-type: none"> - korzystać ze słowników i leksykonów - szukać literatury przydatnej do opracowania różnych zagadnień - sporządzać opis bibliograficzny książki i artykułu, zapisów elektronicznych, bibliografię wybranego tematu - selekcjonować literaturę według wskazanych kryteriów (w zasobach bibliotecznych korzystać zarówno z tradycyjnego księgozbioru, jak i z zapisów multimedialnych i elektronicznych, w tym Internetu) 	<p>wartościującego</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozpoznać w czytanych tekstach oraz wypowiedziach mówionych stylizację (archaizację, dialektyzację, kolokwializację) - wskazać charakterystyczne cechy stylu danego tekstu - rozpoznać specyfikę tekstów publicystycznych (artykuł, felieton, reportaż), politycznych (przemówienie) i popularnonaukowych - rozpoznać wśród tekstów prasowych wiadomość i komentarz - wyjaśnić pojęcie frazeologizmu - wskazać typowe zjawiska we współczesnej polszczyźnie - korzystać z tekstów naukowych - wyjaśnić pojęcie znaku językowego 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznać zastosowane w nim środki językowe - postrzegać styl potoczny jako centrum systemu stylowego polszczyzny, od którego odróżniają się inne style: artystyczny, naukowy, urzędowy, publicystyczny - analizować teksty retoryczne pod kątem środków językowych służących perswazji - rozpoznać mechanizmy nowomowy charakterystyczne dla systemów totalitarnych - rozpoznać znaki tradycji w kulturze współczesnej - dostrzegać i nazwać zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (homonimia, wieloznaczność, elipsy) - znać pochodzenie języka polskiego - korzystać ze słowników i leksykonów, w tym słowników etymologicznych i symboli 	<p>stosowanie języka w aktach komunikacji oraz społeczną (jednoczenie grupy i budowanie tożsamości zbiorowej – regionalnej, środowiskowej narodowej)</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozpoznać zastosowane w konkretnym stylu środki językowe i określić ich funkcje w tekście - rozpoznać w wypowiedzi ironię, objaśnić jej mechanizm i funkcję - rozpoznać przyczyny zakłóceń w akcie komunikacji - dostrzegać w czytanych utworach: parodię, parafrazę i trawestację, - wskazywać ich wzorce tekstowe - analizować uwarunkowania wyboru tradycji - twórczo wykorzystywać wypowiedzi krytycznoliterackie i teoretycznoliterackie (np. recenzja, szkic, artykuł, esej) 	
--	---	--	---	--

2) wykazać się znajomością i rozumieniem tekstów kultury poznanych w szkole jak również w procesie samokształcenia oraz umiejętnością ich analizowania i interpretowania, a zwłaszcza:

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
<ul style="list-style-type: none"> - znać tytuły i autorów najważniejszych utworów klasyki polskiej i światowej wskazanych w Podstawie programowej - opisać elementy świata przedstawionego - streszczać główne wątki - charakteryzować głównych bohaterów - określać tematykę utworów - odnajdywać główną ideę utworu - odnaleźć w tekście wartości ogólnoludzkie - rozpoznać i odróżniać sensy dosłowne od metaforycznych - interpretować utwór w kontekście dla niego najważniejszym - znać ramy czasowe epok - wymienić prądy literackie i wyjaśnić ich nazwy - wskazać nurty filozoficzne i ich 	<p><i>spełnia wymagania określone na ocenę dopuszczający, a ponadto:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - znać wyróżniki dzieła literackiego - orientować się w twórczości pisarzy polskich i obcych wymienionych w podręcznikach lub innych źródłach wskazanych przez nauczyciela - opowiadać fabułę utworów - streszczać wątki literackich według różnych kryteriów - precyzować problematykę tekstów - analizować i interpretować tekst oraz dokonać jego wartościowania - wskazywać zastosowane w utworze środki wyrazu - interpretować tekst w kontekście biograficznym, 	<p><i>spełnia wymagania określone na ocenę dostateczny, a ponadto:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - interpretować utwór w różnorodnych kontekstach, np. filozoficznym, historycznoliterackim, konwencji gatunku literackiego, prądu artystycznego - dostrzegać przemiany konwencji i praktykę ich łączenia (synkretyzm konwencji i gatunków) - odczytywać treści alegoryczne i symboliczne utworu - wskazywać i określać funkcje środków artystycznego wyrazu (poznane wcześniej, a ponadto: oksymorony, synekdochy, hiperbole, elipsy, paralelizmy) - analizować teksty dawne, dostrzegać różnice językowe (fonetyczne, 	<p><i>spełnia wymagania określone na ocenę dobry, a ponadto:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - dokonać interpretacji porównawczej tekstów ujętych w Podstawie programowej z uwzględnieniem wielu kontekstów - rozpoznaje aluzje literackie i symbole kulturowe oraz ich funkcję ideową i kompozycyjną - rozpoznać i scharakteryzować styl utworu np. wiersza renesansowego, barokowego, klasycystycznego, romantycznego - określić funkcje środków artystycznego wyrazu oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu (z zakresu podstaw wersyfikacji, kompozycji, genologii) - wskazać związki między różnymi aspektami utworu 	<p><i>spełnia wymagania określone na ocenę bardzo dobry, a ponadto:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie wybrać metodologię badania dzieła i uzasadnić wybór - interpretować utwór z uwzględnieniem wielu kontekstów poszerzonych na drodze samokształcenia - określić relacje między treściami filozoficznymi i religijnymi - dokonać przekładu intersemiotycznego - wskazać uwarunkowania realizacji motywu (np. światopoglądowe, historyczne, biograficzne)

<p>przedstawiciele</p> <ul style="list-style-type: none"> - odnaleźć hasła i ideały epoki w tekstach literackich - scharakteryzować wzorce osobowe lub typowe cechy bohatera - wymienić gatunki typowe dla epoki - dostrzec charakterystyczne motywy i tematy (np. miłości, domu, rodziny, śmierci, wędrówki) 	<p>historycznym</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazać nawiązania do tradycji literackiej - wskazać przykłady związków literatury z innymi sztukami - odnajdywać wartości ideowe, np. narodowe i uniwersalne - wyjaśnić tło epoki, wskazując najważniejsze wydarzenia - wyjaśnić podstawowe pojęcia związane ze światopoglądem epoki - charakteryzować właściwy epoce kanon piękna - scharakteryzować wizję świata i człowieka - wskazać i omówić wyróżniki prądów literackich i artystycznych - porównać utwory literackie o podobnych motywach - przedstawić ewolucję wybranych motywów, tematów, toposów na przestrzeni epok 	<p>leksykalne) wynikające ze zmian historycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - dostrzegać w świecie konflikty wartości (np. równości i wolności, sprawiedliwości i miłosierdzia) oraz rozumieć źródła tych konfliktów - wskazać powiązania między lekturami programowymi - wskazać przykłady korespondencji sztuk - wymienić twórców realizujących dany gatunek literacki i ich osiągnięcia - dostrzec w tekście kultury topos np. ogrodu, raju, arkadii 	<p>(estetycznym, etycznym i poznawczym)</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazać różne sposoby wyrażania wartościowań w tekstach - wskazać powiązania intertekstualne w zakresie tekstów literackich - wskazać w tekstach elementy metafizyczne i mistyczne - analizować funkcje toposu w tekstach kultury z różnych epok - określić przemianę gatunku, analizując tematykę 	
---	---	--	--	--

3) tworzyć wypowiedzi ustne i pisemne w oparciu o wiedzę i umiejętności zdobyte w szkole, jak również w procesie samokształcenia, a zwłaszcza:

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
<p>- dostosować treść i formę komunikacji do odbiorcy</p> <p>- tworzyć dłuższy tekst pisany (min. 250 słów) lub mówiony (np. rozprawka, esej, recenzja, referat, interpretacja utworu literackiego lub fragmentu) zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji</p> <p>- przygotować wypowiedź (wybierać układ kompozycyjny, analizować temat, sporządzać plan wypowiedzi, dobierać właściwe słownictwo)</p> <p>- publicznie wygłaszać przygotowaną przez siebie wypowiedź (min. 15 – minutową)</p> <p>- budować krótką wypowiedź na podany temat</p> <p>- znać i stosować podstawowe elementy etykiety</p>	<p><i>spełnia wymagania określone na ocenę dopuszczający, a ponadto:</i></p> <p>- przygotować wypowiedź (wybierać formę gatunkową, kompozycyjną)</p> <p>- dostrzegać etyczne aspekty komunikatu</p> <p>- dostrzegać perswazyjność komunikatu</p> <p>- redagować teksty pełniące różne funkcje</p> <p>- komponować dłuższe, spójne wypowiedzi, nadawać tytuły i śródtytuły</p> <p>- publicznie wygłaszać wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność głosu)</p> <p>- komponować wypowiedź pisemną i ustną w sposób podporządkowany wobec przyjętego kryterium</p>	<p><i>spełnia wymagania określone na ocenę dostateczny, a ponadto:</i></p> <p>- redagować artykuł popularnonaukowy</p> <p>- redagować interpretację, felieton, esej</p> <p>- tworzyć samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawiać tezę lub hipotezę,</p> <p>- dobierać argumenty, porządkować je, hierarchizować, dokonywać ich selekcji pod względem użyteczności w wypowiedzi,</p> <p>- podsumowywać, dobierać przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadzać prawidłowe wnioski)</p> <p>- komponować wypowiedź</p>	<p><i>spełnia wymagania określone na ocenę dobry, a ponadto:</i></p> <p>- redagować interpretację porównawczą</p> <p>- redagować wypowiedzi retoryczne, uwzględniając środki retoryczne</p> <p>- stosować uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji;</p> <p>- wystrzegać się nieuczciwych zabiegów erystycznych</p> <p>- komponować wypowiedź pisemną i ustną w sposób podporządkowany zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, przejrzystą, logiczną, z pełną konsekwencją w układzie graficznym</p> <p>- stosować styl wypowiedzi jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą</p>	<p><i>spełnia wymagania określone na ocenę bardzo dobry, a ponadto:</i></p> <p>- tworzyć wypowiedzi ze świadomością ich funkcji sprawczej</p> <p>- redagować wypowiedzi retoryczne, uwzględniając chwyt erystyczne</p> <p>- stosować język w całej wypowiedzi komunikatywny, z poprawną, urozmaiconą składnią, poprawnym słownictwem, frazeologią i fleksją</p> <p>- stosować bezbłędnie ortografię i interpunkcję</p> <p>- oceniać własną kompetencję językową (poprawność gramatyczną i słownikową) oraz kompetencję komunikacyjną (stosowność i skuteczność wypowiedzenia się)</p> <p>- podejmować próby napisania scenariusza,</p>

<p>językowej</p> <ul style="list-style-type: none"> - komponować wypowiedź pisemną i ustną wskazującą na podjęcie próby porządkowania myśli - stosować język w wypowiedzi komunikatywny mimo licznych błędów składniowych, słownikowych, frazeologicznych i fleksyjnych - podejmować rozmowę na zadany temat 	<ul style="list-style-type: none"> - stosować styl komunikatywny (z dopuszczalnymi schematami językowymi) - stosować język w wypowiedzi komunikatywny mimo błędów składniowych, słownikowych, frazeologicznych i fleksyjnych - stosować poprawnie ortografię (nieliczne błędy różnego stopnia), z interpunkcją niezakłócającą komunikacji - operować słownictwem z określonych kręgów tematycznych - podejmować własne próby pisarskie (np. opowiadanie, dziennik, pamiętnik) - znać środki słowotwórcze służące wyrażeniu nacechowania ujemnego lub dodatniego wyrazów - wykonywać różne działania na tekście cudzym (np. streszczać, 	<p>pisemną i ustną spójną wewnątrznie, z graficznie wyodrębnionymi głównymi częściami</p> <ul style="list-style-type: none"> - stosować styl zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, wystarczającą leksyką - stosować język w wypowiedzi z poprawną fleksją, w większości poprawnym słownictwem, poprawną frazeologią i składnią - stosować poprawnie ortografię (nieliczne błędy) z nielicznymi błędami interpunkcyjnymi - świadomie i celowo posługiwać się w różnych formach wypowiedzi synonimami, antonimami, frazeologizmami, wyrazami nacechowanymi uczuciowo - uczestniczyć w polemice - wziąć udział w negocjacjach, dostrzegać kontrowersje, wyrażać opinię i bronić jej 	<p>wypowiedzi, z urozmaiconą leksyką</p> <ul style="list-style-type: none"> - stosować język w wypowiedzi z poprawną składnią, frazeologią i fleksją, poprawnym słownictwem - świadomie i celowo operować różnymi konstrukcjami składniowymi - stosować bezbłędnie ortografię z nielicznymi błędami interpunkcyjnymi - podejmować własne próby pisarskie (np. bajka, tekst poetycki) - prowadzić dyskusję, polemikę, negocjacje - przekonująco uzasadnić swoje stanowisko w rozmowie (rozumieć stanowisko nadawcy) 	<p>parodii, pastiszu</p>
---	---	---	--	--------------------------

	parafrazować, sporządzać notatki) - operować słownictwem z określonych kręgów tematycznych - brać udział w dyskusji			
--	---	--	--	--